

یادگیری مشارکتی و بررسی پیامدهای آن در نظام آموزشی

فریده صمدی

کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

ونکوور کانادا

قالب گروه‌های کوچک نامتجانس از پیش تعیین‌شده، به‌منظور دستیابی به هدف مشخص و مشترک به کمک همسالان و برای اجرای کامل یک وظیفه‌ی محوله، با یکدیگر همکاری و از طریق حمایت متقابل، به اکتشاف می‌پردازند. این نوع یادگیری از

یادگیری مشارکتی یکی از روش‌های آموزش است که کلید حل بسیاری از مشکلات یادگیری است. این موضوع در سطح جهانی در سه دهه‌ی اخیر مطالعات زیادی را به خود اختصاص داده است. یادگیری مشارکتی الگویی از آموزش است که دانش‌آموزان در

انگیزش درونی، یادگیری عمیق و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان حمایت می‌کند. یادگیری مشارکتی به یک روش خاص محدود نمی‌شود، بلکه مجموعه‌ی وسیعی از روش‌ها را در بر می‌گیرد که از طریق آنها کلاس درس به شکل انعطاف‌پذیر، طراحی و به یک الگوی قدرتمند تبدیل می‌شود.

از بحث‌های محوری در یادگیری مشارکتی «همیاری»، وابستگی متقابل سازنده، «مسئولیت فردی»، «مهارت‌های اجتماعی» و «پردازش گروهی» است. «همیاری» نوعی ارتباط میان دانش‌آموزان است که نیازمند وابستگی مثبت، پاسخگویی فردی، خلاقیت، تصمیم‌گیری و تعامل چهره‌به‌چهره می‌باشد. «وابستگی متقابل و سازنده»، تعاملی است که دانش‌آموزان باور داشته باشند که در حل مسائل آموزشی به هم وابسته‌اند. منظور از «مسئولیت فردی» این است که در یک موقعیت یادگیری مشارکتی هر دانش‌آموز مسئول است که مواد درسی معین‌شده را بیاموزد و اعضای گروه، یکدیگر را در رسیدن به اهداف تشویق کنند، بازخوردهای سازنده ارائه دهند، نیازهای یکدیگر را مرتفع و در استدلالات و نتیجه‌گیری همدیگر را یاری نمایند. هیچ‌کس نمی‌تواند بدون این که در فعالیت گروه نقشی داشته باشد، از نتایج کار بقیه‌ی افراد بهره‌مند شود. در واقع، هدف اصلی مسئولیت فردی دانش‌آموزان این است که بتوانند تکلیفی که امروز به‌طور مشارکتی انجام‌شده را در آینده به تنهایی انجام دهند. در این روش دانش‌آموزان علاوه بر این که مسئول یادگیری خود هستند در برابر دیگران هم احساس مسئولیت می‌کنند. در این روش، از حاکمیت جو رقابت‌آمیز خبری نیست. منظور از «مهارت‌های

اجتماعی»، مهارت‌های با هم بودن، یکدیگر را تحمل‌کردن، با هم ارتباط برقرار کردن و نظرات همدیگر را درک‌کردن است. مراد از «پردازش گروهی»، به اشتراک گذاشتن اطلاعات جهت حل مساله با یکدیگر است. لازم به ذکر است که یادگیری مشارکتی لزوماً با فعالیت‌های گروهی در نظام آموزشی مترادف نیست. در کار گروهی دانش‌آموزان ممکن است به‌طور فردی یا رقابتی تلاش کنند، اما در مورد یادگیری مشارکتی دانش‌آموزان به‌صورت غیر رقابتی با یکدیگر کار می‌کنند تا به اهداف مشترک برسند. این ویژگی‌های پنج‌گانه، شرایطی را فراهم می‌کند که دانش‌آموزان به یکدیگر اعتماد کنند و افکار و احساسات خود را با دقت و بدون ابهام بیان نمایند و یکدیگر را بپذیرند و از هم حمایت کنند و اختلافاتشان را به‌طور سازنده‌ای حل نمایند که دستیابی به این مهم نیازمند آموزش است.

نقش معلم در این نوع یادگیری، یاد دهنده، راهنما و هدایت‌کننده است. نقش دانش‌آموز در این نوع یادگیری نقشی فعال است چرا که موفقیت در این نوع یادگیری، مستلزم مشارکت فعال و مستقیم دانش‌آموزان است. دانش‌آموزان در این رویکرد، بیش‌تر سازنده و پردازشگر مفاهیم درسی هستند تا حفظ‌کننده‌ی صرف مفاهیم. از این‌رو، آنان در چارچوب گروه و فعالیت‌های گروهی به مفهوم‌سازی عملی پدیده‌ها، جهت دستیابی به اهداف مشترک برای یادگیری خود و دیگران تلاش می‌کنند و در قبال یکدیگر احساس مسئولیت نموده، موفقیت و شکست دیگران را موفقیت و شکست خود می‌دانند. دانش‌آموزان

همزیستی و اعتماد با همدیگر است. بر این اساس، شفافیت و وضوح در بیان عقاید و ایده‌ها، احترام متقابل به دیگران و افزایش مهارت‌های اجتماعی شکل می‌گیرد که باعث می‌شود دانش‌آموزان جرأت‌مندی، ارتباط بین فردی، مذاکره، همدلی، پاسخ‌دهی مناسب به هیجانات، سازگاری اجتماعی و مهارت‌های تحصیلی و نهایتاً پیشرفت تحصیلی و مهم‌تر از همه، احساس تعلق به مدرسه را تجربه‌کنند.

نتیجه‌گیری:

نظام آموزشی جهت ایجاد تحول در فرایند یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان باید زمینه را برای به کار بستن یادگیری مشارکتی فراهم نماید. لازمی موفقیت در این زمینه در درجه اول تربیت و توانمندسازی معلمان، از طریق آموزش روش‌های نوین تدریس از جمله روش یادگیری مشارکتی و توجیه معلمان نسبت به نقش و اهمیت این روش در پیشرفت تحصیلی، عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان است. علاوه بر این، به کار بستن روش یادگیری مشارکتی در آموزشگاه‌ها به الزاماتی از قبیل فضای مناسب آموزشی نیز نیازمند است که لازم است مد نظر برنامه‌ریزان و مدیران نظام آموزشی قرار گیرد.

در این روش، یاد می‌گیرند مهارت‌های اجتماعی و خلاقیت را به نحو مؤثری بیاموزند و به کار گیرند.

به کار بستن یادگیری مشارکتی در نظام آموزشی دارای پیامدهایی است. از پیامدهای یادگیری مشارکتی می‌توان از کار بستن یادگیری در موقعیت‌های عملی یاد نمود. منظور این است که در این روش دانش‌آموزان می‌آموزند آنچه را که در جریان آموزش کسب می‌کنند، در فعالیت واقعی و روزمره خود به کار گیرند. علاوه بر این، می‌آموزند در مقابل فعالیت‌های یادگیری به تفکر و تعمق پردازند، از یادگیری خود لذت ببرند، شنونده‌ی فعال باشند، خود را مسئول یادگیری خویش بدانند، در اشتراک‌گذاری اطلاعات به یکدیگر کمک کنند، خود ارزیاب‌گر و دیگر ارزیاب‌گر باشند. یعنی به ارزیابی راه حل‌های خود و دیگر اعضاء گروه پردازند، انتقادگر باشند و نهایتاً توانمند در فرایند حل مساله باشند. از این‌رو، یادگیری مشارکتی محیطی را ایجاد می‌کند که اعضا در آن با تجارب و نقش‌های متفاوت، با هم همکاری کنند و از ایده‌های همدیگر بهره‌مند شوند. دستیابی به این مهم در گرو برقراری ارتباط با یکدیگر، یا به عبارتی